

OLIV TA'LIM MUASSASALARIDA O'QITUVCHILARNING RAQAMLI SAVODXONLIGINI RIVOJLANTIRISH: ZAMONAVIY STRATEGIYALAR VA INNOVATSION YONDASHUVLAR

Nabiyev Ulug'bek Akbar o'g'li

*Osiyo xalqaro universiteti iqtisodiyoti
va pedagogika fakulteti 1-bosqichi magistranti*

**MAQOLA
MALUMOTI**

ANNOTATSIYA:

<p>MAQOLA TARIXI: <i>Received: 24.02.2026</i> <i>Revised: 25.02.2026</i> <i>Accepted: 26.02.2026</i></p> <p>KALIT SO'ZLAR: <i>raqamli savodxonlik, oliy ta'lim, o'qituvchi kompetensiyasi, raqamli ta'lim, pedagogik innovatsiyalar, AKT, strategik rivojlanish</i></p>	<p><i>Mazkur ilmiy maqolada oliy ta'lim muassasalarida faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish masalasi zamonaviy ta'lim talablari nuqtayi nazaridan keng tahlil qilinadi. Raqamli transformatsiya sharoitida ta'lim jarayonining samaradorligi, avvalo, pedagog kadrlarning axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ko'nikmalariga bevosita bog'liq ekanligi asoslab beriladi. Maqolada raqamli savodxonlik tushunchasining nazariy asoslari, uning tarkibiy komponentlari hamda oliy ta'lim tizimidagi ahamiyati yoritiladi.</i></p> <p><i>Shuningdek, o'qituvchilarning raqamli kompetensiyalarini rivojlantirishga qaratilgan strategik yo'nalishlar, jumladan, uzluksiz kasbiy rivojlanish, raqamli ta'lim platformalaridan samarali foydalanish, masofaviy va aralash ta'lim texnologiyalarini joriy etish masalalari batafsil tahlil qilinadi. Tadqiqot davomida raqamli savodxonlikni oshirishda institutsional qo'llab-quvvatlash, normativ-huquqiy asoslarni takomillashtirish hamda pedagogik innovatsiyalarni tatbiq etish muhimligi</i></p>
---	--

asoslab beriladi.

Maqola xulosalarida oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish bo'yicha amaliy tavsiyalar ishlab chiqilib, ularning ta'lim sifati va raqobatbardosh kadrlar tayyorlashdagi roli yoritib beriladi.

Kirish

Bugungi globallashuv va raqamli texnologiyalar jadal rivojlanib borayotgan davrda jamiyatning barcha sohalari, xususan, ta'lim tizimi ham tubdan o'zgarishlar jarayonini boshdan kechirmoqda. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalarining ta'lim jarayoniga keng joriy etilishi natijasida ta'lim mazmuni, shakli va metodlarida yangicha yondashuvlar shakllanmoqda. Ayniqsa, oliy ta'lim muassasalarida ta'lim sifati oshirish, raqobatbardosh va zamonaviy bilimlarga ega mutaxassislar tayyorlash jarayonida o'qituvchilarning raqamli savodxonligi muhim strategik omil sifatida namoyon bo'lmoqda.

Raqamli savodxonlik tushunchasi bugungi kunda faqatgina kompyuter va texnik vositalardan foydalanish ko'nikmalari bilan cheklanib qolmay, balki axborotni izlash, tahlil qilish, tanqidiy baholash, raqamli muhitda muloqot qilish, elektron ta'lim resurslarini yaratish va ulardan samarali foydalanish kabi keng qamrovli kompetensiyalar majmuasini o'z ichiga oladi. Shu bois oliy ta'lim tizimida faoliyat yuritayotgan o'qituvchilarning raqamli savodxonligi ta'lim jarayonining innovatsion rivojlanishida hal qiluvchi ahamiyat kasb etadi.

So'nggi yillarda ta'lim jarayonida masofaviy va aralash ta'lim shakllarining keng qo'llanilishi, elektron ta'lim platformalari, virtual sinflar, raqamli baholash tizimlari va sun'iy intellektga asoslangan texnologiyalarning joriy etilishi o'qituvchilardan yangi bilim va ko'nikmalarni talab qilmoqda. Bunday sharoitda o'qituvchining raqamli kompetensiyalarga ega bo'lishi nafaqat texnik ehtiyoj, balki pedagogik zaruratga aylanmoqda. Chunki raqamli savodxonlik darajasi past bo'lgan pedagog ta'lim jarayonida zamonaviy texnologiyalardan samarali foydalana olmaydi, bu esa ta'lim sifati va natijadorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish masalasi uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimi bilan chambarchas bog'liqdir. Bugungi kunda pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyasini rivojlantirishda raqamli ta'lim muhitini shakllantirish,

o'qituvchilarning innovatsion faoliyatini qo'llab-quvvatlash va ularni yangi pedagogik texnologiyalarni o'zlashtirishga yo'naltirish muhim vazifalardan biri hisoblanadi. Shu nuqtayi nazardan, raqamli savodxonlikni oshirish bo'yicha strategik yondashuvlarni ishlab chiqish va amaliyotga tatbiq etish dolzarb masalaga aylanmoqda.

Mazkur mavzuning dolzarbligi shundaki, oliy ta'lim tizimida amalga oshirilayotgan islohotlar, ta'limning raqamlashtirilishi va xalqaro ta'lim standartlariga moslashuv jarayonida o'qituvchining kasbiy faoliyati tubdan o'zgarib bormoqda. Endilikda o'qituvchi faqat bilim beruvchi emas, balki raqamli muhitda ta'lim jarayonini tashkil etuvchi, talabalarning mustaqil o'qishini yo'naltiruvchi va raqamli resurslardan samarali foydalanuvchi yetakchi shaxs sifatida namoyon bo'lmoqda. Bu esa pedagoglardan yuqori darajadagi raqamli savodxonlik va moslashuvchanlikni talab etadi.

Shu bois, oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirishga qaratilgan strategik yo'nalishlarni ilmiy asosda tahlil qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularni bartaraf etish bo'yicha takliflar ishlab chiqish bugungi kunning muhim ilmiy-amaliy vazifalaridan biri hisoblanadi. Ushbu maqolada aynan mana shu masalalar yoritilib, raqamli savodxonlikni rivojlantirishning zamonaviy yondashuvlari va ularning ta'lim sifati bilan uzviy bog'liqligi ochib beriladi.

Asosiy qism

Raqamli savodxonlik zamonaviy ta'lim tizimining ajralmas tarkibiy qismi bo'lib, u pedagog kadrlarning kasbiy kompetensiyasini belgilovchi muhim omillardan biri hisoblanadi. Oliy ta'lim muassasalarida raqamli savodxonlik o'qituvchining axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan maqsadli, samarali va pedagogik jihatdan asosli foydalanish qobiliyatini ifodalaydi. Ushbu tushuncha nafaqat texnik vositalardan foydalanish, balki raqamli resurslar yordamida ta'lim jarayonini rejalashtirish, tashkil etish, monitoring qilish va baholashni ham o'z ichiga oladi.

O'zbekiston Respublikasi ta'lim tizimida olib borilayotgan islohotlar doirasida raqamli ta'lim muhitini shakllantirishga alohida e'tibor qaratilmoqda. Oliy ta'limda kredit-modul tizimining joriy etilishi, masofaviy ta'lim shakllarining kengaytirilishi, elektron ta'lim platformalaridan foydalanish o'qituvchilardan yuqori darajadagi raqamli savodxonlikni talab etmoqda. Shu bois raqamli savodxonlik bugungi kunda o'qituvchining kasbiy faoliyatida muhim mezon sifatida qaralmoqda.

Oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish zarurati bir qator obyektiv omillar bilan belgilanadi. Avvalo, zamonaviy talabalar axborot

texnologiyalari bilan uzviy bog‘langan muhitda shakllanayotganligi sababli ta‘lim jarayonida an‘anaviy yondashuvlar yetarli samara bermayapti. Talabalarning raqamli ehtiyojlariga moslashgan, interaktiv va innovatsion ta‘lim usullarini qo‘llash o‘qituvchidan raqamli kompetensiyalarga ega bo‘lishni talab qiladi.

Ikkinchidan, ta‘lim jarayonini individuallashtirish va differensiallashtirish masalalari ham raqamli savodxonlik bilan bevosita bog‘liq. Elektron ta‘lim resurslari, masofaviy platformalar va raqamli baholash vositalari yordamida har bir talabaning bilim darajasi va o‘quv faoliyatini nazorat qilish imkoniyati kengayadi. Biroq bu imkoniyatlardan samarali foydalanish uchun o‘qituvchi raqamli texnologiyalarni chuqur bilishi va pedagogik maqsadlarda qo‘llay olishi zarur.

Shuningdek, pandemiya sharoitida ta‘limning uzluksizligini ta‘minlash jarayoni o‘qituvchilarning raqamli savodxonlik darajasini yaqqol namoyon etdi. Bu holat oliy ta‘lim tizimida raqamli kompetensiyalarni rivojlantirish masalasining dolzarbligini yanada kuchaytirdi.

O‘qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish tizimli va strategik yondashuvni talab etadi. Ushbu jarayonda quyidagi asosiy yo‘nalishlar muhim ahamiyat kasb etadi:

Birinchi, uzluksiz kasbiy rivojlanish tizimini takomillashtirish zarur. O‘qituvchilar uchun malaka oshirish va qayta tayyorlash kurslarida raqamli ta‘lim texnologiyalariga oid maxsus modullarni joriy etish muhimdir. Bu orqali pedagoglar nafaqat texnik ko‘nikmalarni, balki raqamli pedagogika asoslarini ham o‘zlashtiradilar.

Ikkinchi, oliy ta‘lim muassasalarida raqamli ta‘lim infratuzilmasini rivojlantirish strategik ahamiyatga ega. Zamonaviy kompyuter texnikasi, barqaror internet tarmog‘i, elektron kutubxonalar va ta‘lim platformalari o‘qituvchilarning raqamli savodxonligini amalda rivojlantirish uchun zarur shart-sharoitlarni yaratadi.

Uchinchi, o‘qituvchilarning innovatsion faoliyatini rag‘batlantirish muhim yo‘nalishlardan biridir. Raqamli texnologiyalar asosida yaratilgan o‘quv materiallari, elektron kurslar va masofaviy darslarni ishlab chiqqan pedagoglarni moddiy va ma‘naviy rag‘batlantirish raqamli savodxonlikni oshirishga xizmat qiladi.

Raqamli ta‘lim texnologiyalari o‘qitish jarayonining samaradorligini oshirishda muhim rol o‘ynaydi. Elektron darsliklar, multimediali taqdimotlar, onlayn testlar va virtual laboratoriyalar ta‘lim mazmunini boyitadi hamda talabalarning mustaqil ta‘lim olish imkoniyatlarini kengaytiradi. Bunday texnologiyalarni samarali qo‘llash esa o‘qituvchining raqamli savodxonlik darajasiga bevosita bog‘liqdir.

=====
Pedagogik jarayonda raqamli texnologiyalarni qo'llash o'qituvchining metodik imkoniyatlarini kengaytirib, ta'lim jarayonini interaktiv va talaba markazli shaklda tashkil etish imkonini beradi. Natijada ta'lim sifati oshib, talabalarning bilimlarni o'zlashtirish darajasi yuqori bo'ladi.

Shu bilan birga, oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish jarayonida qator muammolar ham mavjud. Jumladan, ayrim pedagoglarning raqamli texnologiyalarga nisbatan psixologik to'siqlari, texnik bazaning yetarli darajada rivojlanmaganligi va metodik qo'llanmalar yetishmasligi ushbu jarayonga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Mazkur muammolarni bartaraf etish uchun davlat siyosati darajasida kompleks chora-tadbirlarni amalga oshirish, ta'lim muassasalarida raqamli madaniyatni shakllantirish va pedagoglarni qo'llab-quvvatlash muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa

Olib borilgan tahlillar shuni ko'rsatadiki, oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish bugungi kunda ta'lim tizimini modernizatsiya qilishning muhim va ajralmas sharti hisoblanadi. Raqamli texnologiyalar ta'lim jarayoniga tobora chuqur kirib borayotgan bir sharoitda pedagog kadrlarning raqamli kompetensiyalarga ega bo'lishi ta'lim sifati, samaradorligi va raqobatbardoshligini belgilovchi asosiy omillardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuningdek, raqamli savodxonlik o'qituvchining kasbiy faoliyatini yangi bosqichga olib chiqib, ta'lim jarayonini innovatsion asosda tashkil etish imkonini beradi.

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, raqamli savodxonlik faqat texnik ko'nikmalar majmui emas, balki pedagogik tafakkur, metodik yondashuv va raqamli madaniyat bilan uzviy bog'liq bo'lgan murakkab kompetensiyalar tizimidir. Oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligi qanchalik yuqori bo'lsa, ta'lim jarayonida interaktivlik, talaba faolligi va mustaqil ta'lim samaradorligi shunchalik oshadi. Bu esa ta'lim oluvchilarning bilimlarni chuqur va barqaror o'zlashtirishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Maqolada ko'rib chiqilgan strategik yo'nalishlar asosida shuni ta'kidlash mumkinki, o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish uzluksiz va tizimli yondashuvni talab etadi. Xususan, malaka oshirish va qayta tayyorlash tizimini zamonaviy raqamli ta'lim talablari asosida takomillashtirish, raqamli pedagogika elementlarini o'quv dasturlariga keng joriy etish hamda o'qituvchilarning innovatsion faoliyatini rag'batlantirish muhim

ahamiyat kasb etadi. Bu jarayonda oliy ta'lim muassasalari rahbariyati va tegishli ta'lim organlarining institutsional qo'llab-quvvatlashi muhim omil hisoblanadi.

Shuningdek, raqamli ta'lim infratuzilmasini rivojlantirish, zamonaviy texnik vositalar bilan ta'minlash va barqaror axborot muhitini yaratish o'qituvchilarning raqamli savodxonligini amaliy jihatdan mustahkamlashga xizmat qiladi. Raqamli platformalar, elektron kutubxonalar va masofaviy ta'lim resurslaridan samarali foydalanish pedagoglarning metodik imkoniyatlarini kengaytirib, ta'lim jarayonini yanada moslashuvchan va talaba markazli qilish imkonini beradi.

Xulosa qilib aytganda, oliy ta'lim muassasalarida o'qituvchilarning raqamli savodxonligini oshirish ta'lim sifatini yuksaltirish, zamonaviy kadrlar tayyorlash va ta'lim tizimini raqamli rivojlanish yo'liga olib chiqishda muhim strategik vazifa hisoblanadi. Ushbu jarayonni ilmiy asosda tashkil etish, mavjud muammolarni bartaraf etish va samarali mexanizmlarni joriy etish orqali oliy ta'lim tizimining barqaror va innovatsion rivojlanishiga erishish mumkin. Mazkur xulosalar kelgusida olib boriladigan ilmiy tadqiqotlar va amaliy ishlar uchun muhim nazariy hamda metodik asos bo'lib xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Ta'lim to'g'risida. O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi Qonuni. – Toshkent, 2020.
2. Pedagogika. Xoliqov A., Jo'rayev R., Zunnunov A. – Toshkent: O'qituvchi, 2019.
3. Zamonaviy pedagogik texnologiyalar. Sayidahmedov N. – Toshkent: Fan va texnologiya, 2018.
4. Oliy ta'lim pedagogikasi. Qodirov B., Tursunov S. – Toshkent: Innovatsiya, 2021.
5. O'zbekiston Respublikasi Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirligi. Oliy ta'limda raqamli texnologiyalarni joriy etishga oid me'yoriy hujjatlar va metodik tavsiyalar.
6. Raqamli pedagogika asoslari. To'xtayeva M. – Toshkent: Akademnashr, 2022.
7. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari. Usmonov B., Karimov A. – Toshkent: Fan, 2020.
8. O'zbekiston Milliy kutubxonasi. Elektron ta'lim resurslari va raqamli kutubxona materiallari.
9. Pedagog kadrlar tayyorlashda innovatsion yondashuvlar. Rahimov D. – Toshkent: Ma'naviyat, 2021.